

Dr. Bagheri's Online Critical Thinking Courses

دوره آموزش مهارت تفکر در تلویزیون آینه

جلسه چهل و سوم

مهارت های فکری

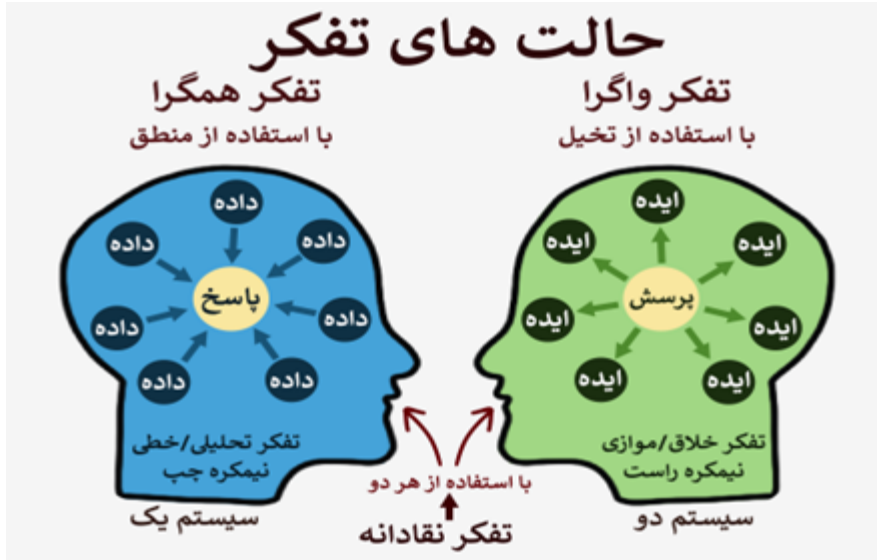
Thinking Skills

این برنامه آموزشی با پشتیبانی و حمایت بنیاد غیر انتفاعی آینه تهیه و تقدیم حضور شما عزیزان میشود. در این بسته آموزشی که صد جلسه خواهد بود، اصول درست فکر کردن بر اساس آموزه های تفکر نقادانه، (Critical Thinking) و با بهره گیری از آخرین یافته های علمی در زمینه تفکر، آموزش داده میشود. هدف از این برنامه آشنایی همگان با اصول درست اندیشیدن است تا از این طریق شاهد گسترش هر چه بیشتر عقل ورزی و خردگرایی در جامعه باشیم.

تفکر نقادانه چیست؟

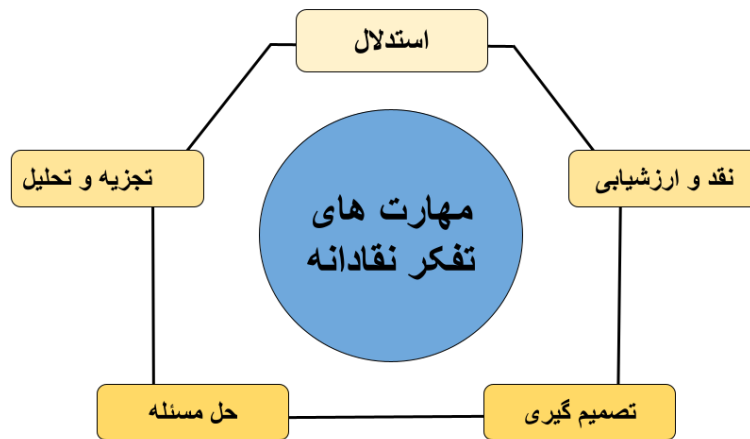
تفکر نقادانه پرنده ای است که با دو بال فضیلت های فکری و مهارت های فکری. در جلسات گذشته چهارده فضیلت فکری لازم برای منطقی و منصفانه اندیشیدن را مورد بررسی قرار دادیم. از این جلسه به بحث پیرامون مهارت های فکری می پردازیم.

شایان ذکر است که به طور کلی دو سیستم تفکر در دو نیمکره مغز به انسان امکان تفکر به دو روش را می دهند. همانطور که در طرح شماره ۱ نشان داده شده است تفکر تحلیلی (analytical thinking) که به شکل همگرا و خطی عمل می کند، در نیمکره چپ مغز انجام می شود. این نوع از تفکر گزاره محور است و با بهره گیری از منطق به انجام می رسد. نوع دیگر تفکر که در نیمکره راست انجام می شود را تفکر خلاق (creative thinking) می نامند. این شیوه از تفکر به شکل واگرا و موازی بوده و با بهره گیری از تخیل انجام می پذیرد. تفکر نقادانه (critical thinking) با بهره گیری از هر دو سیستم یاد شده انجام می شود.

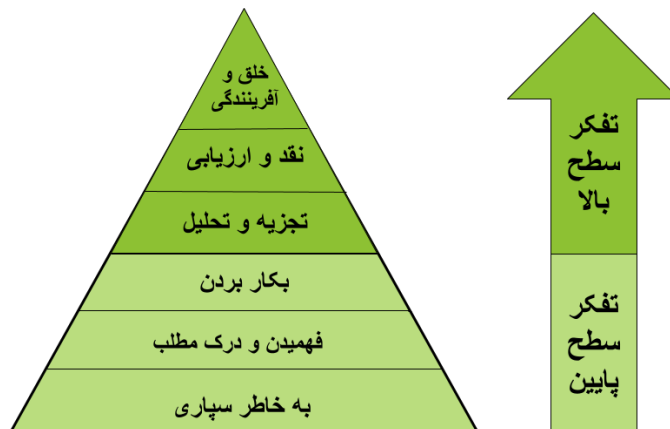
طرح شماره ۱

تفکر نقادانه شامل برخی مهارت های فکری می شود که در تلفیق با فضیلت های فکری امکان اندیشه ورزی به شکل منطقی و منصفانه را برای انسان فراهم می کند. مدل ها و لیست های متعددی برای مهارت های فکری به وسیله صاحب نظران پیشنهاد شده است. مثلا همانطور که طرح شماره دو نشان میدهد استدلال، نقد و ارزشیابی، تجزیه و تحلیل، تصمیم گیری و حل مسئله از جمله مهارت های اصلی برای تفکر نقادانه در نظر گرفته شده است.

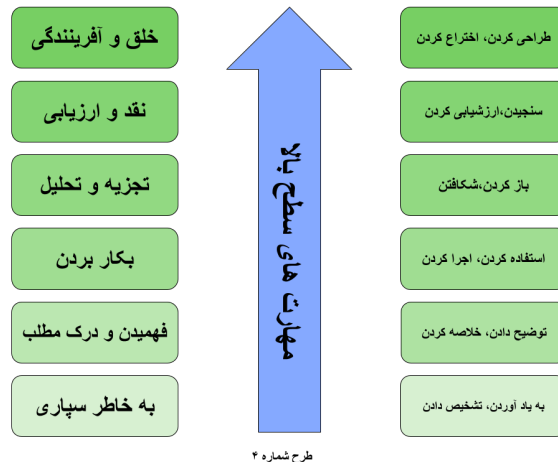
طرح شماره ۲ - مهارت های اصلی تفکر نقادانه

رابرت انیس معتقد است سه مهارت سطح بالا در آرایه بندی اهداف آموزشی بلوم یعنی «تجزیه و تحلیل»، «نقد و ارزیابی» و «خلق و آفرینندگی» از جمله مهارت های تفکر نقادانه هستند. همانطور که در طرح شماره ۳ ملاحظه می فرمایید در این مدل ۶ سطح برای یادگیری مشخص شده است که سه مورد پایین جزو مهارت های سطح پایین تفکر و سه مورد بالا از جمله مهارت های سطح بالای تفکر در نظر گرفته شده اند.

طرح شماره ۳ - آرایه بندی اهداف آموزشی بلوم

اینکه مطلبی را به خاطر بسپاریم و سپس آن را به یاد آوریم که همان حفظ مطالب درسی است نازلترین سطح فکر را شامل میشود. یک درجه بالاتر از آن، فهمیدن مطالب است که در این مرحله بتوانیم مطالب را با زبان ساده توضیح دهیم. خلاصه کردن یک مطلب نیز نشانه فهمیدن مطلب است. یک مرحله بالاتر توان بکار بردن مطالب آموخته شده در موقعیت های مختلف است. مثلاً کسی که کلمه جدیدی را یاد می گیرد بتواند در جملاتی که قبلاً نشنیده آن را بکار ببرد. مرحله چهارم در این مدل مهارت تجزیه و تحلیل است. هر سیستمی از اجزا و مولفه هایی تشکیل شده است. توانایی شناخت این اجزا و پی بردن به روابط بین آنها را تحلیل و آنالیز می گویند. مرحله بالاتر از آن در این مدل نقد و ارزیابی است. نقد به معنای پیدا کردن عیوب و ذکر آنها نیست. نقد یعنی برشمردن نقاط قوت و ضعف به همراه ارائه راهکار برای برطرف کردن نقاط ضعف است. برای اینکه چیزی را مورد ارزیابی و سنجش قرار دهیم باید ملاک ها و معیارهای مشخصی در اختیار داشته باشیم. در تفکر نقادانه بر سنجشگری بر اساس معیارهای روشن تاکید می شود. طرح شماره ۴ حاوی توضیحات بیشتری برای تقسیم بندی بلوم است.

در ادامه مهارت های تفکر را با تفکیک بیشتری توضیح می دهیم. اولین مهارت مهارت درک فهم است که شامل چند خرده مهارت می شود:

۱. مهارت های فکری: مهارت فهم و درک

- تشخیص ایده اصلی یک متن یا سخنرانی
- تشخیص هدف یک متن یا سخنرانی
- تشخیص دیدگاه یا موضع گوینده یا نویسنده
- خواندن بین سطور
- تشخیص پیش فرض های پنهان یک متن

دومین مهارت توضیح و بیان است که به همین ترتیب دارای خرده مهارت هایی است که در زیر می بینید.

۲. مهارت های فکری: مهارت توضیح و بیان

- مرتب کردن ایده ها در ذهن و بیان مختصر و منسجم آنها
- توضیح مفاهیم مثلا عشق یعنی چه؟ مدرسه؟ تکلیف مدرسه؟
- توصیف دقیق و جز به جز یک شی یا یک مکان یا شخص
- توضیح بیشتر و دقیق تر مطالب
- بازگویی (paraphrase) شعر و قطعه های ادبی یا مطالب علمی به زبان خود
- خلاصه کردن (داستان، مقاله، گزارش ...)
- بیان منسجم و مرتب مطالبی که از حفظ کرده ایم

مهارت سوم تجزیه و تحلیل است که خود شامل چند خرده مهارت می شود.

۳. مهارت های فکری: مهارت تجزیه و تحلیل

● تشخیص اجزای تشکیل دهنده یک سیستم، (متن، مشکل، ...) و توضیح روابط بین این اجزا

- تشخیص سه بخش مقدمه، بدنه متن، نتیجه گیری
- نشان دادن پیش فرض های صریح متن
- تشخیص و جداسازی سه نوع ایده از هم: واقعیت، نظر شخصی، قضاوت
- دسته بندی مطالب، نوشتن رئوس مطالب
- تشخیص شباهت ها و تفاوت ها

چهارمین مهارت توانایی ترکیب و ایجاد است که در زیر توضیح داده شده است.

۴. مهارت های فکری: مهارت ترکیب و ایجاد ۱

- طرح پیش فرض های جدید
- دیدن و بیان دیگر احتمالات ذکر نشده
- طرح پرسش های اساسی
- اتخاذ یک موضع و بیان دلایل این موضع گیری
- مثال آوردن (شما حواس پرت هستید مثلا هر روز کلید ها را جا میگذارید)
- استفاده از قیاس (analogy) برای توضیح و تبیین (مدرسه مثل ... است دلیل شباهت این است که هر دو هستند)

- ملاک هایی برای سنجش و ارزیابی پیشنهاد کردن (مثلا ملاک های یک معلم خوب)
- پیشنهاد راه حل ها و راهکارهای جدید برای حل مشکلات
- ارائه نتیجه گیری منطقی و مستدل
- مطرح کردن پیامدها و تبعات ممکن
- تشخیص روابط جدید بین اجزا یک سیستم یا یک مشکل

پنجمین مهارت فکری نقد و ارزشیابی است با خرده مهارت هایی که در زیر بیان شده است.

۵. مهارت های فکری: مهارت نقد و ارزشیابی

- تشخیص تناقض ها
- پیدا کردن ابهامات و مواردی که میتوان برداشت های متفاوتی داشت
- تشخیص سوگیری و تعصب
- تشخیص مغالطات
- تشخیص نوع استدلال و میزان دقت و درستی نتایج بدست آمده (قیاس، استقرا و استنتاج بر اساس بهترین تبیین)